Jaarverslag 2018

Algemene Rekenkamer

Inhoud

Voorwoord

In dit verslag legt de Algemene Rekenkamer verantwoording af over de werkzaamheden en activiteiten van het boekjaar 2018. Dit doen wij niet alleen omdat dit een wettelijke vereiste is, maar ook omdat wij willen voldoen aan drie van onze kernwaarden, namelijk:

- Integriteit;
- Transparantie, en;
- Openheid.

Als instituut willen wij ons aan de gemaakte afspraak houden dat organisaties jaarlijks verantwoording dienen af te leggen. Door transparant te communiceren wensen wij dat er vertrouwen wordt geschapen en behouden in de producten van door ons uitgevoerde constitutionele taak: de onderzoekresultaten. Wij trachten ontvankelijk te zijn voor meningen van anderen om op deze manier ons instituut te blijven verbeteren.

In dit verslag zullen wij stilstaan bij onze kernactiviteiten en de ontwikkelingen gedurende het afgelopen jaar. Wij zullen de samenstelling en opzet van het instituut beschrijven en daarbij informatie geven over onze werkwijze en het onderzoeksproces.

Naast organisatorische informatie zal er in dit jaarverslag ook worden uitgeweid over contactmomenten met belanghebbenden van de Algemene Rekenkamer. Tevens bieden wij in dit jaarverslag nader inzicht in onze begrotingsuitputting. Tot slot is een beoordelingsverklaring van een onafhankelijke accountant opgenomen.

Oranjestad, 4 juni 2019

Algemene Rekenkamer

mr. F. Nuboer
waarnemend voorzitter

1 Organisatie

1.1 Grondslag, taak en doelstelling

De Algemene Rekenkamer is een onafhankelijk waarborginstituut dat belast is met onderzoek naar de rechtmatigheid en doelmatigheid van de ontvangsten en uitgaven van het Land. Haar positie is verankerd in de Arubaanse Staatsregeling en verder uitgewerkt in de Landsverordening Algemene Rekenkamer Aruba (LARA) en het Reglement van Orde van de Algemene Rekenkamer (RvO). Van uiterst belang in haar werk is het besef dat burgers erop moeten kunnen rekenen dat de regering rechtmatig en doelmatig omgaat met publieke middelen en dat beloofde resultaten ook daadwerkelijk worden behaald.

Als onafhankelijk waarborginstituut is de Algemene Rekenkamer vrij in haar keuze van onderzoeksonderwerpen. De Algemene Rekenkamer bepaalt zelf en op welke wijze onderzoek wordt uitgevoerd en hoe daarover wordt gerapporteerd. Zij houdt bij besluiten, ten aanzien van de uit te voeren onderzoeken, zoveel mogelijk rekening met de wensen van de Staten. De Algemene Rekenkamer werkt toe naar versterking van haar zelfstandige positie, binnen het Arubaans staatsbestel. Bij deze versterking baseert zij zich op de acht grondbeginselen voor een degelijk functionerende rekenkamer, zoals uiteengezet door de *International Organisation for Supreme Audit Institutions* (INTOSAI), de internationale organisatie voor rekenkamers. Ten aanzien hiervan hebben de Verenigde Naties de onderstaande grondbeginselen onderschreven. De grondbeginselen, vrij vertaald uit het Engels, luiden als volgt:

1. Het bestaan van een geschikt en effectief staatsrechtelijk raamwerk en de daadwerkelijke toepassing van dit raamwerk.
2. Onafhankelijkheid van hoofden van een rekenkamer[1] en of verwante collegiale instituties, alsook zekerheid rondom hun ambtstermijn en juridische immuniteit bij de normale uitvoering van hun werkzaamheden.
3. Een voldoende breed mandaat en volledige zelfstandigheid, in de uitvoering van werkzaamheden als rekenkamer.
4. Onbeperkte toegang tot informatie.

[1] De term rekenkamer is de vertaling voor een Supreme Audit Institution (SAI), leidinggevenden en/ of de leden van een collegiaal bestuur van zo'n SAI.

5. Het recht en de verplichting om verslag te doen van haar werkzaamheden als rekenkamer.
6. De beslissingsvrijheid rondom de inhoud en de *timing* van rapporten alsook ze te publiceren en verspreiden.
7. Het bestaan van een effectief follow-up mechanisme op de aanbevelingen van een rekenkamer.
8. Financiële en beheersmatige/ administratieve autonomie en de beschikbaarheid over de nodige middelen ten aanzien van geschikte menskracht, materieel en financiën.

De Algemene Rekenkamer acht de invulling van deze beginselen van groot belang voor haar functioneren.

1.2 Samenstelling

De inrichting en bevoegdheden van de Algemene Rekenkamer worden in de Staatsregeling en in de LARA geregeld. Nadere bepalingen over de interne taken en de besluitvorming worden geregeld in het RvO.

1.2.1 Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer bestaat, conform artikel IV.6 lid 1 van de Staatsregeling, uit drie leden de voorzitter daaronder inbegrepen. Ultimo 2018 bestond de Algemene Rekenkamer uit:
- de heer mr. Frederick Nuboer, waarnemend voorzitter;
- de heer mr. Rick C. Samuels, lid en
- mevrouw Lay-Hing de Kort-Yee MSc., lid.

De heer Nuboer fungeert, sinds het eervolle ontslag per 6 januari 2015 van de heer Gabriel Werleman, zijnde de voormalige voorzitter van de Algemene Rekenkamer, als waarnemend voorzitter van de Algemene Rekenkamer. Op 20 december 2017 heeft de Algemene Rekenkamer haar voordracht aan de Staten gedaan voor de benoeming van de voorzitter. Hierover is tot heden nog geen beslissing genomen.

De leden worden voor het leven benoemd, dat wil zeggen tot het eind van het jaar waarin het lid 70 jaar wordt. Momenteel is de functie van lid geen voltijdse functie, dat betekent dat de leden naast het lidmaatschap van de Algemene Rekenkamer, een hoofdtaak vervullen.

Tabel 1: Functies van de leden Algemene Rekenkamer

Functie	Naam	Hoofd- en nevenfuncties	Datum benoeming	Vergoeding per maand (in Afl.)
waarnemend voorzitter	mr. F. Nuboer	- Beroepsbeoefenaar – Belastingadviseur - coach bij Qredits Aruba	19 december 2008	3.000
lid	mr. R.C. Samuels	- Beroepsbeoefenaar - Advocaat - directeur van diverse bedrijven belast met onroerende goederen	1 augustus 2017	3.000
lid	L.H. de Kort-Yee, MSc.	- Beroepsbeoefenaar- Financiën expert - coach bij Qredits Aruba	22 november 2017	3.000
Plaats-vervangend lid	Vacature	-	-	-
Plaats-vervangend lid	Vacature	-	-	-

Opgemerkt wordt dat er thans nog geen plaatsvervangende leden zijn alhoewel de sollicitatie procedures daarvoor wel zijn doorlopen.
De LARA bepaalt dat de voorzitter, leden en plaatsvervangende leden een remuneratie (vergoeding) ontvangen, waarvan de hoogte bij landbesluit houdende algemene maatregelen wordt bepaald. De bestuursvorm van de Algemene Rekenkamer is een collegiaal bestuur. Dit houdt in dat besluiten niet worden genomen door, bijvoorbeeld alleen de voorzitter of door een afzonderlijk lid. Besluiten worden genomen in de Kamervergadering in het bijzijn van de secretaris.

Bij onderzoek vervult een lid tevens de rol van lid-rapporteur. Een lid-rapporteur draagt zorg voor de bestuurlijke invulling bij het onderzoeksproces. Dit houdt in dat een lid-rapporteur tijdens het onderzoeksproces toetst, of de richting van het onderzoek en de bevindingen, voldoende basis bieden voor een bestuurlijk advies. De vaktechnische invulling en kwaliteitsborging van het onderzoekproces zijn voorbehouden aan de projectleider van het onderzoek respectievelijk de secretaris.

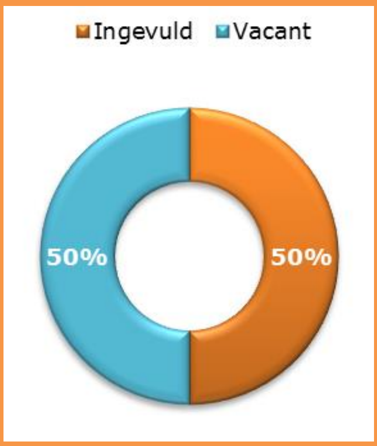
1.2.2 Secretariaat

Aan de Algemene Rekenkamer is een ambtelijke organisatie toegevoegd, bestaande uit een secretaris en het onderzoeks- en ondersteunend personeel. De ambtelijke organisatie zal hierna het Secretariaat worden genoemd. De secretaris is, met inachtneming van de door de Algemene Rekenkamer bij instructie en besluiten te geven richtlijnen en aanwijzingen, belast met de dagelijkse leiding van de werkzaamheden en is mede belast met de verzorging van huishoudelijke aangelegenheden van het Secretariaat.

Personeelsbezetting

De Algemene Rekenkamer heeft al jaren te kampen met een gebrek aan personeel. Tot heden is er weinig verandering opgetreden in de invulling van de vacatures bij het Secretariaat. Het personeel werkzaam voor de Algemene Rekenkamer is, met de ter beschikking stellen van een projectleider aan het op te richten Bureau Integriteit, in 2018 gedaald met één werknemer ten opzichte van 2017. Onderstaande tabel biedt een weergave van de personeelsbezetting.

Figuur 1: Personeelsbezetting 2018

Functie	Formatie 2018	Bezetting per 31-12-2018
Secretaris	1	-
Projectleider	3	-
Onderzoeksleider	3	2
Onderzoeker	6	4
Hoofd bedrijfsvoering	1	-
Jurist	1	-
Medewerker bedrijfsvoering	1	1
Medewerker informatievoorziening	1	1
schoonmaakster (deeltijd)	1	1
Totaal	**18**	**9**

Zoals bovenstaande figuur laat zien, zijn kernfuncties bij het Secretariaat niet ingevuld. Dit is echter wel van groot belang voor de degelijke uitvoering van onze wettelijke taak. De afhankelijkheid van de minister van Algemene Zaken bij de aanname van personeel, alsook de lange doorlooptijd van sollicitatie tot benoeming, blijft een struikelblok voor de werving van kwalitatief hoogwaardig personeel. De Algemene Rekenkamer heeft zich hier in het verleden meerdere malen over

uitgesproken. De werving van personeel vormt een knelpunt voor haar functioneren. In dit kader zal de Algemene Rekenkamer volhouden aan het standpunt autonoom te moeten kunnen handelen bij de werving van haar eigen personeel. Deze autonomie dient wettelijk te worden geregeld. In 2018 is er een concept Landsverordening Algemene Rekenkamer 2018 geconcipieerd, waarin de wettelijke verzelfstandiging van de Algemene Rekenkamer wordt geregeld. Dit concept ligt bij de Directie Wetgeving voor commentaar.

Instituut

De Algemene Rekenkamer en haar Secretariaat zijn een instituut in ontwikkeling. Aan deze ontwikkeling is in 2018 meer vormgegeven. De in 2017 begonnen ondersteuning door Stichting Overheidsaccountantsbureau (SOAB), is in 2018 voortgezet. In 2018 heeft de Algemene Rekenkamer, onder begeleiding van de externe deskundige, een SWOT-analyse uitgevoerd. Aan de hand van deze analyse zijn er een aantal aandachtspunten vastgelegd, waaraan het instituut in de komende periode aandacht zal moeten besteden om tot een beter procesbeheersing te komen binnen de organisatie. Gezien de hoofdtaak van de Algemene Rekenkamer het verrichten van onderzoek is, dient in de komende jaren de onderzoeksafdeling verder te worden versterkt.

Missie en visie

Verder heeft de Algemene Rekenkamer in 2018 het nieuwe strategische beleidsplan 2019-2022 vastgesteld. Met het nieuwe strategische beleidsplan is de visie en de missie van de Algemene Rekenkamer herzien. De nieuwe missie luidt:
De Algemene Rekenkamer levert op grond van haar toevertrouwde taak een bijdrage aan het beter functioneren van het openbaar bestuur, door kwalitatief hoogwaardig onderzoek te verrichten ten behoeve van het algemeen belang.

Om de missie te kunnen bewerkstelligen is de volgende visie geformuleerd:
De Algemene Rekenkamer is, als Hoog College van Staat, een onafhankelijk instituut met autoriteit op het gebied van onderzoek naar het openbaar bestuur, hetgeen wordt bewerkstelligd dankzij toegewijd personeel.

Deze visie en missie wordt ondersteund door een vastgestelde planning, waarin doelstellingen en acties zijn geconcretiseerd. De doelstellingen zijn geformuleerd op basis van de onderkende kritische succesfactoren. De kritische succesfactoren dienen als voorwaarden om de visie en missie te kunnen realiseren. De resultaten van de SWOT-analyse hebben als input gediend voor het bepalen van de kritische succesfactoren en nadere planning.

Kernwaarden

Met het formuleren van het nieuwe strategische beleidsplan, zijn ook de kernwaarden herzien en herformuleerd. De vastgestelde kernwaarden zijn:

- Integriteit;
- Objectiviteit;
- Transparantie;
- Openheid;
- Professioneel.

Een rekenkamer heeft de plicht om zich te houden aan hoge gedragsstandaarden, zoals eerlijkheid en openheid, bij de uitvoering van haar taken en in haar verhouding tot gecontroleerden. Een rekenkamer dient objectief te zijn bij de behandeling van kwesties en onderwerpen die in onderzoeken aan bod komen. Het is van groot belang dat de Algemene Rekenkamer onafhankelijk en onpartijdig is, en ook zo overkomt. Daarom dient de Algemene Rekenkamer ook volledig transparant te zijn in de uitvoering van haar taak en dient gepaste professionele voorzichtigheid aan te wenden bij de uitvoering van en het toezicht op onderzoeken en bij de voorbereiding van de rapporten.

1.3 Werkterrein en werkwijze onderzoek

De kerntaak van de Algemene Rekenkamer is het verrichten van onderzoek op de doelmatigheid en rechtmatigheid van de ontvangsten en uitgaven van het Land. Tijdens het verrichten van haar onderzoek heeft de Algemene Rekenkamer toegang tot alle overheidsdiensten en landsbedrijven. Tevens is ze bevoegd inlichtingen in te winnen bij overheidsvennootschappen, gesubsidieerde instellingen en overige instellingen, waarvan het beheer van het geldelijk belang van het Land rechtstreeks of zijdelings is betrokken.

De onderzoeksafdeling voert, na vaststelling van een onderzoeksvoorstel door de Algemene Rekenkamer, het onderzoek uit. Voor elk onderzoek wordt een verantwoordelijke projectleider aangewezen. In de onderzoeksfase vindt uitwisseling van informatie plaats, op ambtelijk niveau, tussen de onderzoeksafdeling en de gecontroleerde(n). Tijdens het onderzoek zijn contactmomenten met de verantwoordelijke lid-rapporteur ingebouwd. Hierbij wordt in driehoeksvorm, tussen de projectleider, de lid-rapporteur en de secretaris, overleg gepleegd over de richting en de boodschap van het onderzoek. De onderzoeksfase eindigt met het opleveren van een nota van bevindingen. De nota van bevindingen dient ter afstemming van de feitelijke bevindingen en ambtelijke conclusies uit het onderzoek met de gecontroleerde.

Na afronding van de onderzoeksfase begint de bestuurlijke fase van het onderzoek. In deze fase stelt het onderzoeksteam een rapport op met een bestuurlijke boodschap. De nota van bevindingen dient ter onderbouwing van deze bestuurlijke boodschap. Naar aanleiding van de bevindingen worden aanbevelingen geformuleerd.

De bestuurlijke fase wordt afgesloten met de vaststelling van het definitieve onderzoeksrapport. Alvorens het definitieve onderzoeksrapport vast te stellen, wordt het met de verantwoordelijke minister(s) afgestemd door middel van bestuurlijk hoor en wederhoor. De reactie van de verantwoordelijke bestuurder wordt integraal opgenomen in het definitief onderzoeksrapport en wordt tot slot voorzien van een nawoord van de Algemene Rekenkamer.

De Algemene Rekenkamer heeft de Staten als hoofd stakeholder. Als het definitieve rapport door de Algemene Rekenkamer is vastgesteld, wordt het daarom aan de Staten aangeboden. Met de aanbieding van het rapport van de Algemene Rekenkamer aan de Staten, wordt het rapport een openbaar document, dat voor een ieder beschikbaar is. Het rapport wordt op de website van de Algemene Rekenkamer, zijnde *www.rekenkamer.aw* geplaatst.

1.4 Voorwaarden zelfstandige Algemene Rekenkamer

Wil de Algemene Rekenkamer toewerken naar een meer effectief en efficiënt instituut, dan dient zij over een eigen personeelswerving en begrotingsuitvoering te beschikken. De bestaande wetgeving voor de Algemene Rekenkamer is dan ook toe aan grondige vernieuwing. In 2018 heeft de Algemene Rekenkamer verder ondersteuning gekregen van de SOAB in de werkzaamheden voor de herpositionering van de Algemene Rekenkamer als Hoog College van Staat binnen de het staatsbestel. Deze herpositionering dient te leiden tot het verder vormgeven van de onafhankelijkheid van de Algemene Rekenkamer, door onder andere een grotere autonomie bij de werving van personeel en de uitvoering van haar begroting. Deze ondersteuning heeft in 2018 geresulteerd in het concept Landsverordening Algemene Rekenkamer 2018 (LAR 2018). Dit concept is op 18 oktober 2018 aan de Staten gepresenteerd en voor behandeling aangeboden aan de Commissie versteking democratisch bestel. Dit concept ligt bij Directie Wetgeving voor commentaar.

Het Commissie versteking democratisch bestel is door de minister-president in het leven geroepen om de versterking van de Hoge Colleges van Staat samen te

kanaliseren en te verwezenlijken. In deze commissie zitten de voorzitters en griffier/secretarissen van de Staten, de Raad van Advies, de Algemene Rekenkamer alsook de directeur van de Directie Wetgeving en een vertegenwoordiger van het bureau van de minister-president.

2 Verslag van de werkzaamheden

In dit hoofdstuk komen de verrichte werkzaamheden van de Algemene Rekenkamer over het afgelopen dienstjaar aan bod. Eerst worden de Kamervergaderingen, die gedurende het afgelopen dienstjaar zijn gehouden, geresumeerd. Vervolgens wordt kort ingegaan op de contactmomenten die er in 2018 zijn geweest met de Staten, de regering en andere stakeholders. Hoofdstuk 2 geeft alsmede een beschrijving van de, door het Secretariaat, gevolgde opleidingen evenals een samenvatting van de in 2018 gepubliceerde onderzoeksrapporten.

2.1 Kamervergaderingen

In 2018 waren er in totaal 16 reguliere Kamervergaderingen. Belangrijke agendapunten in de reguliere vergadering waren: de onderzoeksvoorstellen voor de onderzoeken naar Onderwijs, Jaarrekening van het Land 2017 en *Sustainable Development Goals*, het verbeteringstraject van het instituut, waaronder het Strategisch Beleidsplan 2019-2022, het Jaarplan 2019 en de onderwerpen van onderzoek voor 2019.

2.2 Contactmomenten

De strategie van de Algemene Rekenkamer is erop gestoeld om naast oordelen door middel van onderzoek, ook relevante bestuursadviezen te verstrekken. Dit laatste wordt gedaan ter verdere verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Hierdoor wordt periodiek bestuurlijk overlegd met belangrijke stakeholders, zoals de Staten, de ministers en andere gezagsdragers. De Algemene Rekenkamer heeft in het kader van haar samenwerking belangrijke contactmomenten gehad in 2018, waarvan wij de belangrijkste momenten kort samenvatten.

Staten en regering

Voor het dienstjaar 2018 is het contact met zowel de Staten als de regering voornamelijk gericht op de voortgang en ontwikkelingen bij de benoeming van voorzitter van de Algemene Rekenkamer. De Staten diende conform artikel 2 van

de LARA, een voordracht te doen aan de Gouverneur van Aruba, van twee kandidaten, aan de hand van de door de Algemene Rekenkamer aangeboden aanbevelingslijst van drie kandidaten. Zoals reeds aangegeven, heeft de Algemene Rekenkamer op 20 december 2017 haar voordracht aan de Staten bekend gemaakt. Hierover is tot op heden geen besluit genomen.

Met oog om de nieuw aangetreden Statenleden een aanloop te geven voor wat betreft de diverse rollen en verantwoordelijkheden binnen de begrotingscyclus, is op 31 januari een presentatie gegeven aan de Statenleden. De presentatie werd door de actoren in de begrotingscyclus gepresenteerd, zijnde de Raad van Advies, de Centrale Accountantsdienst, de Directie Financiën en de Algemene Rekenkamer. In deze presentatie hebben elk actor hun eigen rol en werkzaamheden toegelicht.

Werkbezoek Nederland

In april heeft de Algemene Rekenkamer een werkbezoek gedaan in Nederland en Luxemburg. Dit werkbezoek was bedoeld als een kennismaking voor de nieuw aangetreden leden van de Algemene Rekenkamer, alsook het (her)bevestigen van de contacten en werkverbanden met de verschillende instanties, zoals de Algemene Rekenkamer Nederland, Rekenkamer Rotterdam, Zuidelijke Rekenkamer en de Europese Rekenkamer. Gedurende dit werkbezoek is ook bezoek gedaan aan de Raad van State, de staatssecretaris de heer Knops en de gevolmachtigde minister, de heer Besaril bij het Arubahuis.

Foto: De Algemene Rekenkamer met de heer Mr. Alex Brenninkmeijer, Nederlandse lid van de European Court of Audit (ECA).

Kennismakingsbezoek minister-president

Op 18 april heeft de Algemene Rekenkamer de minister-president ontvangen voor een kennismakingsbezoek bij het kantoor van de Algemene Rekenkamer. Er werd gesproken over actuele onderwerpen, zoals integriteit, personeelsbeleid, onderwijs, de financiële situatie van het Land en de verhouding met Nederland.

Bestuurlijk overleg rekenkamers van het Koninkrijk

Het bestuurlijk overleg tussen de rekenkamers van het Koninkrijk heeft plaatsgevonden van 5 tot en met 8 juni op Curaçao. Dit overleg heeft gediend om elkaar beter te leren kennen en kennis uit te wisselen over gemeenschappelijke problematiek. Er werd ook gesproken over de mogelijkheid om in de toekomst gezamenlijke trainingen te laten organiseren. Tevens is afgesproken dat de secretarissen periodiek via videoconference zullen overleggen.

30 jaar Jubileumconferentie CAROSAI

Zeven augustus 2018 markeerde de Caribische organisatie van rekenkamers haar 30e jaar van bestaan. De gedenkwaardige gelegenheid werd gekenmerkt door de driedaagse Jubileumconferentie onder het thema *"Building a Future on the Foundation of the Past"*.

Publieke presentatie

Op 14 december heeft de Algemene Rekenkamer de bevindingen uit het onderzoek over de voorbereiding van de realisatie van de Sustainable Development Goals tijdens een openbare presentatie gepresenteerd. Bij deze gelegenheid heeft de heer drs. Gijs de Vries als gastspreker opgetreden. De heer de Vries heeft gesproken over de rol van de rekenkamers in de implementatie en het behalen van de SDG's en de wereldwijde ontwikkeling van deze controle-instituten.

Foto links: De overhandiging van het rapport Voorbereiding van de realisatie van de Sustainable Development Goals, door de Algemene Rekenkamer aan de minister van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame ontwikkeling, de heer dr. A. Lampe. Foto rechts: de heer drs. G. de Vries

2.3 Loopbaanontwikkeling

Het continu scherp houden van reeds bestaande kennis en het aanleren van nieuwe competenties zijn voor de onderzoekscapaciteiten van het Secretariaat van groot belang. In 2018 is de Persoonlijke Ontwikkelingsplan (POP) traject opnieuw opgepakt. Hiermee wordt gelijk een van de kritische succesfactoren de aandacht gegeven. In 2019 zal POP traject worden afgerond en zal aan de individuele ontwikkelingen nadere invulling worden gegeven. In 2018 heeft het onderzoeksteam de onderstaande cursussen bijgewoond.

Heldere rapporten schrijven en redigeren

De training *Heldere rapporteren* werd in mei gehouden en is door Taalcentrum-VU verzorgd. Aan deze training hebben alle onderzoekers deelgenomen. Het leerdoel was om effectievere rapporten te leren schrijven. Aanvullend op deze training hebben drie onderzoekers de training *Redigeren* gevolgd. Hier hebben de onderzoekers geleerd teksten, van zichzelf en van anderen, te optimaliseren, en ook hoe gerichte feedback te geven aan anderen over een tekst.

NBA-cursussen

De NBA-cursussen: Kwaliteitsbeheersing in 2018 en 2019, Bijzondere opdrachten met bijzondere risico's voor accountants en de Workshop inleiding steekproeven, zijn door twee onderzoekers gevolgd in 2018.

Data analysis and presentation skills

De cursus *Data analysis and presentation skills* die door twee onderzoekers in 2017 is gevolg, is in 2018 met succes afgerond. Het doel van deze cursus was om praktisch inzicht te bieden in data analyse door specifieke toeppassingen binnen het Excel-programma. De toepassing hiervan zal bijdragen aan een efficiëntere uitvoering van onderzoeken, waarvan analyse van data is vereist.

2.4 Onderzoeksactiviteiten

Voor het dienstjaar 2018 heeft de Algemene Rekenkamer drie rapporten gepubliceerd. Het eerste rapport werd op 2 februari gepubliceerd en het betreft het onderzoek naar de infrastructurele projecten van BO Aruba. In het afgelopen jaar zijn ook de onderzoeken naar de jaarrekening van het Land voor dienstjaar 2017 gepubliceerd en naar de voorbereiding op de implementatie van de SDG’s afgerond. Deze rapporten zijn respectievelijk in november en december gepubliceerd.

Een belangrijk onderdeel van het onderzoeksprogramma van de Algemene Rekenkamer is het doorlopend monitoren van ontwikkelingen van alle ministeries. Deze monitoring leidt tot onderzoeksonderwerpen en de uitwerking van onderzoeksvoorstellen, welke worden aangeboden aan de Algemene Rekenkamer. Onderstaand wordt eerst ingegaan op de gepubliceerde rapporten in 2018, waarna het monitoringsproces nader wordt toegelicht. Alle rapporten van de Algemene Rekenkamer zijn digitaal beschikbaar via www.rekenkamer.aw.

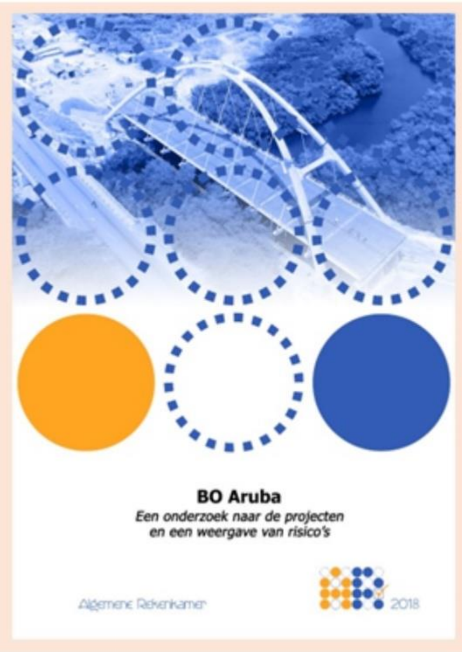
BO Aruba

Het onderzoek BO Aruba is verricht om inzicht te verschaffen in de financiële en beheersmatige aspecten van dit investeringsprogramma. In het rapport wordt inzicht gegeven in de projecten en worden aan de hand van geconstateerde tekortkomingen, risico's benoemd. Bij het onderzoek is meegenomen de beschikbare informatie over de periode 2010 tot en met 2016.

Hoofdconclusie

De hoofdconclusie van het onderzoek was dat het land Aruba (het Land) bij BO Aruba risico's loopt die in onvoldoende mate zijn afgedekt. Het onderzoek wijst uit dat het programma BO Aruba een omvangrijk programma is dat volgens de laatste stand uit tien hoofdprojecten bestond, waar in totaal 241 deelprojecten aan verbonden zijn. Dit programma heeft, ook in toekomstige jaren, grote invloed op de financiële situatie van het Land. BO Aruba heeft een geschatte totale raming van AWG 1,6 miljard. Hiervan was ten tijde van het onderzoek reeds een bedrag van circa AWG 1 miljard gegund. Het programma kenmerkt zicht door grote infrastructurele projecten, waarbij de duurzaamheid van de meeste projecten niet is gegarandeerd.

De Algemene Rekenkamer heeft aangegeven dat zij zich zorgen maakt over de geconstateerde risico's. De regering is aanbevolen om de risico's beter af te dekken. Gezien de

aanzienlijke financiële omvang en mogelijke financiële gevolgen gelieerd aan BO Aruba, is voorzichtigheid en transparantie geboden. De minister dient daarnaast over voldoende informatie te beschikken om tijdig bij te kunnen sturen. Ook degelijke informatievoorziening naar de Staten toe, is van groot belang.

Aanbevelingen Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer beveelt de minister belast met Infrastructuur aan om procedureregels op te stellen voor het aangaan van grote projecten. De Staten dienen hierbij te worden betrokken, zodat ook haar informatiebehoefte kan worden meegenomen. Het is van groot belang dat het doel van een project duidelijk wordt vastgelegd, waarbij specifiek wordt aangegeven *hoe* een project bij zal dragen aan de oplossing van een geconstateerd probleem, met een financiële onderbouwing. Het is ook

belangrijk om alternatieve (kostenbesparende) scenario's te presenteren. Hieruit kan dan, afhankelijk van de beschikbare middelen, gekozen worden. Ook wordt aanbevolen om gebruik te maken van lange termijnplanningen. Het opstellen van een integraal infrastructuurplan is van groot belang, waarbij wordt aangegeven hoe de duurzaamheid van de projecten gewaarborgd wordt. Als laatste is de minister aanbevolen om verantwoording af te leggen over BO Aruba, in die zin dat ook inzicht wordt geboden in de bijdrage die de deelprojecten hebben geleverd aan de oplossing van een geconstateerd probleem en een vastgesteld hoofddoel. De Algemene Rekenkamer vindt het belangrijk dat de Staten over een totaaloverzicht beschikt, met inzicht in de financiële gevolgen en risico's voor het Land.

Ook bij de Staten is voorzichtigheid geboden. Aan de Staten wordt meegegeven om voldoende informatie van de regering te krijgen, vóórdat zij haar goedkeuring geeft aan de uitvoering van grootschalige projecten. Ook dient zij, zonder meer, verantwoording te vragen van de regering. Het afleggen van verantwoording over de projecten en de bijdrage die de projecten leveren aan een op te lossen probleem, dient als basisvereiste te worden beschouwd.

Het onderzoek is begin 2017 afgerond, maar het rapport is wegens onvoltalligheid van de Algemene Rekenkamer niet gepubliceerd. Nu de Algemene Rekenkamer weer voltallig is, kan zij weer rechtsgeldige besluiten nemen. De Algemenen Rekenkamer onderschrijft de boodschap van het rapport en wenst het belang van volledige informatieoverdracht, ook bij een kabinetswisseling te benadrukken. Omdat het langdurige projecten betreft, met een grote financiële omvang, is het beheersen van bestaande risico's van groot belang.

De Algemene Rekenkamer betreurt het feit dat de toenmalige minister belast met Infrastructuur niet heeft gereageerd op haar onderzoeksrapport. Besloten is om het rapport zonder de bestuurlijke reactie van de minister te publiceren.

Jaarrekening van het Land voor het dienstjaar 2017

Het rapport inzake het onderzoek naar de jaarrekening van het land Aruba voor dienstjaar 2017 is op 9 november gepubliceerd. In het rapport merkt de Algemene Rekenkamer op, dat het de regering vooralsnog niet is gelukt de basis te leggen om op structurele wijze te komen tot houdbare en gezonde overheidsfinanciën op lange termijn. Het onderzoek wijst uit dat de wettelijke tekortnorm in 2017 niet is gehaald. In plaats van een tekort van 0,5% van het BBP, is er in 2017 sprake van een tekort van 2,2% van het BBP. In tegenstelling tot de voorgaande twee jaren bleven incidentele meevallers in 2017 uit.

Verbetering financiële resultaten in 2017 niet behouden

De Algemene Rekenkamer merkt op dat de verbetering van de financiële resultaten die zich de voorgaande jaren heeft voorgedaan, is in 2017 niet behouden. Hierdoor kan er nog niet gesproken worden van beheersing in de kosten van structurele aard. Er kan nog niet worden gesproken van maatregelen van structurele aard, die tot houdbare en gezonde overheidsfinanciën zullen moeten leiden. De afgelopen jaren is namelijk veelal gesteund op incidentele meevallers, ook voor het behalen van de wettelijke tekortnorm. Voor het jaar 2017 hebben tegenvallers in de inkomsten een negatieve invloed gehad op het exploitatietekort. Het exploitatietekort toont een

verslechtering ten opzichte van 2016, terwijl dit tekort in de voorgaande jaren een dalende trend had ingezet. De Algemene Rekenkamer concludeert, dat in het jaar 2017 grotendeels is gesteund op middelen die verband hielden met de heropening van de raffinaderij. Het achterwege blijven van deze middelen heeft een grote invloed gehad op de financiële resultaten en de schuldpositie van het Land.

Extra druk op te nemen maatregelen

De Algemene Rekenkamer benadrukt dat de huidige financiële situatie extra druk zal zetten op de door de regering te nemen maatregelen in 2018 en de komende jaren. De tijd is aangebroken om daadwerkelijke stappen van structurele aard te zetten. Hierbij dient een gemeenschappelijk doel te worden nagestreefd. Het komen tot duurzame en gezonde overheidsfinanciën dient overheidsbreed, en wel door elke

instantie, gedragen te worden. Voorop dient komen te staan dat het niet alleen gaat om de verantwoordelijkheid van de minister van Financiën, maar de verantwoordelijkheid is van alle ministers. Daarnaast betreft het ook een verantwoordelijkheid van de Staten. Door samen de verantwoordelijkheid te dragen en de noodzakelijke stappen te zetten, kunnen vergaande negatieve consequenties vermeden worden. Dit komt niet alleen de overheid in algemene zin ten goede, maar ook de burger en de toekomstige generaties.

Aanbevelingen Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer beveelt de ministers onder andere aan om een grondige analyse binnen het eigen ministerie te verrichten van te nemen stappen richting houdbare en gezonde overheidsfinanciën. Ook wordt aanbevolen samen oplossingsgericht te werken aan de beheersing van de kosten, met name die van personeel. Daarnaast dient bij de keuze van besteding van middelen, goed gelet te worden op nut en noodzaak.

Aan de minister van Financiën in het bijzonder, wordt aanbevolen om de nodige structurele maatregelen te treffen, opdat een duidelijk pad wordt ingegaan richting houdbare en gezonde overheidsfinanciën. Van groot belang is om dit te doen in samenspraak met de andere ministers, om bewustwording en draagvlak te creëren over de noodzaak hiervan. Ook wordt aanbevolen om als toezichthouder van de besteding van Landsgelden, nauwlettend te zijn op besteding van middelen. Het benadrukken van het belang van zuinigheid en waar nodig afdwingen van de naleving van wettelijke voorschriften, dienen hierbij ter ondersteuning te dienen.

Aan de Staten wordt onder meer aanbevolen om samen sterk te staan achter doelen die de houdbaarheid van de openbare financiën ondersteunen. Het is belangrijk kritisch te zijn en het gestreefde doel in het achterhoofd te houden. Daarnaast wordt aanbevolen om sterk te letten op de prioriteitstelling en keuzes van de regering. Ook is het belangrijk om dezelfde aandacht te verzoeken voor de behandeling van de jaarrekening van het Land, als voor de begroting. Bij de behandeling van de jaarrekening ontstaat een belangrijk moment om extra alert te zijn bij de vraag of doelen zijn gehaald en te analyseren waarom dit wel of niet is gebeurd.

Voorbereiding van de realisatie van de Sustainable Development Goals

In 2015 hebben de lidstaten van de Verenigde Naties de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en de 17 *Sustainable Development Goals* (SDG's) goedgekeurd. De Agenda roept om actie door alle landen om het leven van mensen overal te verbeteren. INTOSAI, de internationale organisatie van rekenkamers en haar leden, zetten zich in om een zinvolle, onafhankelijke auditbijdrage te leveren aan de succesvolle realisatie van de SDG's. Deze controle-instanties kunnen op vele niveaus en in verschillende stadia bijdragen aan de SDG's. In het kader van de vervulling van haar rol in de realisatie van de SDGs, heeft de Algemene Rekenkamer het onderzoek verricht naar de voorbereiding die de regering heeft ondernomen voor de realisatie van de SDGs. De bevindingen van dit onderzoek dienen niet alleen als basis voor toekomstige audits op dit gebied, maar door deze bevindingen te rapporteren, wordt ook de transparantie en betrokkenheid bij de implementatie van de 2030 Agenda bevorderd.

De Algemene Rekenkamer heeft haar rapport naar de voorbereiding van de realisatie van de *Sustainable Development Goals* (SDGs) op 14 december gepubliceerd. Dit onderzoek is uitgevoerd conform de op de ISSAI-gebaseerde normen voor doelmatigheidscontroles. Het rapport bevat informatie over de acties die de regering tot nu toe heeft genomen ter realisatie van de SDGs en aandachtspunten voor de regering om een solide en duurzame basis voor de realisatie van de SDGs te leggen.

De regering van Aruba heeft zich - als deel van het koninkrijk - gecommitteerd aan de realisatie van de SDG Agenda. Het onderzoek wijst uit dat de regering reeds een aantal concrete stappen heeft gezet ter voorbereiding op de realisatie van de SDGs. Zo bevat het regeringsprogramma de principes van de SDGs. Ook is er een SDG-commissie ingesteld, die onder andere strategische richting zal geven en het proces van implementatie zal coördineren. Verder heeft de regering werkgroepen ingesteld die specifieke werkzaamheden zullen uitvoeren om ondersteuning te bieden aan de SDG-commissie. Alhoewel dit een goed begin is, is dit nog niet voldoende. De

regering dient aandacht te besteden aan een aantal punten om een solide basis en duurzame realisatie van de SDGs te waarborgen. Ten eerste is de ontwikkeling van een nationaal strategisch plan van belang, waar alle 5 pilaren van duurzame ontwikkeling worden geadresseerd en de verantwoordelijkheid hiervoor aan elk minister word toegekend. Momenteel zijn niet alle ministers betrokken in de voorbereidingsfase, dit heeft als gevolg dat hun beleidsvoornemens niet direct aansluiten op de realisatie van de SDGs. Ook zijn niet alle ministers op de hoogte van alle ontwikkelingen rondom de implementatie van de SDGs. De Algemene Rekenkamer adviseert dan ook om aan alle ministers een verantwoordelijkheid toe te kennen in deze huidige fase en zorgen voor uniformiteit in de beleidsvoornemens ter realisatie van de doelen.

Het onderzoek wijst verder uit dat er nog geen concrete afspraken of procedures bestaan voor de communicatie over de voortgang van de implementatie tussen de commissies, de ministers en het Parlement. Het is ook niet duidelijk hoe de regering de resultaten op de voortgang van de SDG-Agenda zal monitoren en meten. In het onderzoeksrapport van de Algemene Rekenkamer worden de bevindingen per ministerie beschreven op een overzichtelijk wijze.

2.5 Monitoringsactiviteiten

Monitoringsactiviteiten omvatten onder andere het bijhouden van ontwikkelingen binnen ministeries, alsook het volgen van de uitvoering van beleidsvoornemens, welke in de Landsbegroting zijn neergelegd. Het gaan hier met name om het zich op de hoogte houden van aangegeven beleidsintenties of aangekondigde bezuinigingen; het bijhouden van resultaten van onafhankelijke onderzoeken ingesteld door een minister of onder hem ressorterende diensten en het vergaren van informatie in brede zin bij diverse diensten en directies. Monitoringsactiviteiten vinden gedurende het hele jaar door plaats.

Op basis van vooraf vastgestelde criteria, voert het onderzoeksteam naar aanleiding van haar monitoringsactiviteiten een risicoanalyse uit, waarna mogelijke onderzoeksonderwerpen geprioriteerd en toegelicht worden ter aanbieding aan de Algemene Rekenkamer. De voorgestelde onderzoeksonderwerpen vormen een basis voor de besluitvorming in de vergadering over de te verrichten onderzoeken voor de komende jaren.

3 Financiële verantwoording

De Algemene Rekenkamer wenst zichzelf aan een *financial review* te onderwerpen voor wat betreft haar financiële administratie over 2018 net als de jaren 2015, 2016 en 2017,. De Algemene Rekenkamer beoogt hiermee de benodigde stappen te kunnen zetten om in de toekomst een goedgekeurd financieel verantwoordingsdocument te mogen presenteren. De resultaten van deze *financial review* is als bijlage aan dit jaarverslag gevoegd.

3.1 Begrotingsuitvoering

De landsverordening tot vaststelling van de begroting van de Algemene Rekenkamer voor het dienstjaar 2018 is op 7 juni 2018 afgekondigd. In deze begroting heeft de Algemene Rekenkamer een aantal belangrijke voorwaarden genoemd voor het goed functioneren van de Algemene Rekenkamer. Een degelijke bemensing en een efficiëntere aannameprocedure voor personeel is hier voorbeeld van.

In tabel 2 worden de gerealiseerde cijfers[2] betreffende de begrotingsuitvoering voor het dienstjaar 2018 samengevat.

[2] Deze bedragen zijn niet afgestemd met de Directie Financiën, noch aan een accountantscontrole onderworpen.

Tabel 2: Kosten en kapitaaluitgaven 2018

Post	Omschrijving	Gerealiseerd 2018	Begroting 2018	Onder en (over) benutting	Gerealiseerd 2017
Kosten (in Arubaanse florin.)					
4100	Salarissen en sociale lasten	968.378	1.162.300	193.922	958.358
4200	Werkgeversbijdragen	234.968	292.500	57.532	243.445
4300	Goederen en diensten	836.834	861.500	24.666	466.028
4600	Overdrachten aan regeringen en internationale instellingen	1.865	5.000	3.135	1.970
4700	Verrekeningen, bijdragen en afschrijvingen	76.950	120.500	43.550	99.950
	Totaal	**2.118.995**	**2.441.800**	**322.805**	**1.769.751**
Kapitaal uitgaven (in Afl.)					
6000	Aankoop duurzame goederen	165.349	180.000	14.651	-
	Totaal	**165.349**	**180.000**	**14.651**	**-**
	TOTAAL	**2.284.344**	**2.621.800**	**337.456**	**1.769.751**

Uit de tabel kan worden herleid dat de begroting van de Algemene Rekenkamer met Afl. 337.456 is onderbenut. Onderstaand worden de afwijkingen ten opzichte van de begroting nader toegelicht.

3.2 Toelichting op de begrotingsuitvoering

4100 / 4200 Salarissen, vergoedingen, sociale lasten en werkgeversbijdragen

Zoals eerder is aangegeven, zijn er bij het Secretariaat van de Algemene Rekenkamer een aanmerkelijk aantal vacatures. Bij de opstelling van de begroting voor 2018 is uitgegaan van de invulling van deze vacatures. Voor het dienstjaar 2018 is het niet gelukt deze vacatures in te vullen.

4300 Goederen en diensten

De onderbesteding in deze categorie is in 2018 gering gebleven. De grootste onderbesteding betreffen de posten *Opleidingen en cursusgelden* met een onderbesteding van Afl. 4.119 en *Aanschaf kantoormachines en meubilair met een onderschrijding* van Afl. 3.734.

De kosten van Goederen en diensten vertonen een stijging van Afl. 370.891 ten opzichte van het voorgaand jaar. Deze kostenstijging heeft voornamelijk te maken met de intensivering van de ondersteuning door een deskundige in 2018. De

Algemene Rekenkamer werd ondersteund, zowel in de wettelijke positionering van de Algemene Rekenkamer als Hoog College van Staat binnen de overheid, als bij de verdere professionalisering van de organisatie.

4700 Verrekeningen, bijdragen en afschrijvingen

De onderbenutting in de categorie verrekeningen en bijdragen is het gevolg van een lager dan begroot doorberekende kosten, gerelateerd aan de dienstverlening vanuit de Directie Informatievoorziening en Automatisering (DIA).

6000 Aankoop duurzame goederen

In 2018 heeft de Algemene Rekenkamer haar computerapparatuur vervangen. Deze apparaten waren al een tijd aan vervanging toe. In het kader van de bezuinigingsrondes van de regering de afgelopen jaren, heeft de Algemene Rekenkamer bijgedragen door de benodigde investeringen in haar begroting niet op te voeren. In 2018 was het niet meer mogelijk deze investering uit te stellen. De onderbenutting in de investeringen heeft te maken met goedkopere inkoopprijzen voor de computers.

Bijlage 1: Beoordelingsverklaring van de onafhankelijke accountant

de Kort
registeraccountant n.v.
Adriaan Lacle Blvd.4
P.O. Box 379 • Oranjestad, Aruba
Tel.: 297 - 583-3050
Fax: 297 - 582-4876
E-mail: fdekort@leysner-decuba.com

BEOORDELINGSVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de Algemene Rekenkamer van Aruba
t.a.v. de waarnemend voorzitter
de heer mr. Frederik Nuboer
Wilhelminastraat 6
Oranjestad, Aruba

Kenmerk: FdK – 0421

Wij hebben de Financiële Verantwoording, zoals opgenomen in het Jaarverslag 2018 Algemene Rekenkamer op pagina 23 tot en met 25 beoordeeld. Deze Financiële Verantwoording bestaat uit een overzicht van de in het jaar 2018 door de Algemene Rekenkamer gemaakte kosten en verrichte kapitaaluitgaven vergeleken met de voor het jaar 2018 vastgestelde begroting zoals opgenomen in Landsverordening d.d. 24 mei 2018 tot vaststelling van de begroting van de Algemene Rekenkamer voor het dienstjaar 2018.

Verantwoordelijkheid van het college en secretaris van de Algemene Rekenkamer

Het college en secretaris van de Algemene Rekenkamer zijn verantwoordelijk voor het opmaken van de Financiële Verantwoording die een getrouwe weergave dient te geven van de gemaakte kosten en verrichte kapitaaluitgaven over het jaar 2018, in overeenstemming met de Comptabiliteitsverordening 1989 en hiervan afgeleide regelingen.

Het college en de secretaris van de Algemene Rekenkamer zijn tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als zij noodzakelijk achten om het opmaken van de Financiële Verantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een conclusie over de Financiële Verantwoording op basis van onze beoordeling. Wij hebben onze beoordeling verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 2400 'Opdrachten tot het beoordelen van financiële overzichten'. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze beoordeling zodanig plannen en uitvoeren dat wij in staat zijn te concluderen dat ons niet is gebleken dat de Financiële Verantwoording afwijkingen van materieel belang bevat.

Een beoordeling in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 2400 resulteert in een beperkte mate van zekerheid. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit inwinnen van inlichtingen bij de wnd. secretaris en de kredietbewaakster, het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de financiële gegevens alsmede het evalueren van de verkregen informatie.

De werkzaamheden uitgevoerd in het kader van een beoordelingsopdracht zijn aanzienlijk beperkter dan die uitgevoerd in het kader van een controleopdracht verricht in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden. Derhalve brengen wij geen controleoordeel tot uitdrukking.

Conclusie

Op grond van onze beoordeling is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de Financiële Verantwoording, zoals opgenomen in het Jaarverslag 2018 Algemene Rekenkamer op pagina 23 tot en met 25, geen getrouw beeld geeft van de door de Algemene Rekenkamer gemaakte kosten en verrichte kapitaaluitgaven vergeleken met de voor het jaar 2018 vastgestelde begroting zoals opgenomen in Landsverordening d.d. 24 mei 2018 tot vaststelling van de begroting van de Algemene Rekenkamer voor het dienstjaar 2018.

Beoordeling van de in het Jaarverslag 2018 Algemene Rekenkamer opgenomen andere informatie

Naast de Financiële Verantwoording, zoals opgenomen op pagina 23 tot en met 25 van het Jaarverslag 2018 Algemene Rekenkamer, bevat het jaarverslag andere informatie.

Wij vestigen r de aandacht op dat onze werkzaamheden niet gericht waren op het uitvoeren van een beoordelingsopdracht op de andere in het jaarverslag opgenomen informatie.

Wij hebben deze andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ervaring met de wijze van opereren van het Landapparaat geconcludeerd dat de andere informatie verenigbaar is met de Financiële Verantwoording en geen materiele afwijkingen bevat.

Oranjestad, Aruba, 10 mei 2019

DE KORT REGISTERACCOUNTANT N.V.

drs. Franklin R. de Kort RA